

Åpen høring i Stortingets familie- og kulturkomité tirsdag 22. januar 2013

Arkiv (Meld. St. 7 (2012-2013)).

Innlegg fra Norsk Arkivråd

Jeg heter Vilde Ronge og er leder av Norsk Arkivråd, med meg har jeg nestleder Geir Håvard Ellingseter. Vi takker for anledningen til å komme med våre synspunkter i denne høringen, noe vi mener er høyst påkrevet for å få rettet opp en særdeles ensidig vinklet arkivmelding med store mangler.

Norsk Arkivråd er Norges største arkivfaglige interesseorganisasjon med 1200 medlemmer over det ganske land, privatpersoner og virksomheter, fra offentlig og privat sektor, rund baut. Norsk Arkivråd er opptatt av arkivdanning, det vil si de levende arkivene som produseres og oppstår hver dag, i alle typer virksomheter. Arkivbegrepet rommer veldig mye mer enn historie og kultur. Arkiv er også arkivdanning. Arkivdanning skjer med utgangspunkt i virksomheters **egget** behov for å dokumentere sin gjøren og laden og er således primært ikke å regne inn under paraplyen "kultur". Det handler derimot om drifting av en virksomhet, forvaltning og god forretningskikk. Og også om "compliance", ofte oversatt til etterlevelse på norsk, etterlevelse av de lover og regler hver enkelt virksomhet er underlagt. Ikke minst har arkivene i offentlig forvaltning en svært viktig rolle i å oppfylle offentlighetsprinsippet.

I arkivdanningen, som skjer lenge før et arkiv kommer over dørstokken til et av Arkivverkets gjemmer, legges grunnlaget for hva som vil finnes i de historiske arkivene i fremtiden og vi er således opptatt av at denne skjer på best mulig måte. Ikke først og fremst for fremtidens eventuelle behov, men også dem. Og om man ikke anerkjenner og er bevisst denne forskjellen at arkivdanning er noe annet enn lagring av arkiv, vil det igjen få konsekvenser for arkivdepotene.

«Hvem tror du at du er?» er tittelen på en tv-serie på NRK som nylig har hatt premiere på andre sesong. En million seere fikk med seg første program der vi fikk følge Linn Skåber inn i Riksarkivets dunkle kjellere på jakt etter sin mystiske oldemor og ukjente oldefar. En utrolig fascinerende og rørende historie, og ikke minst godt fortalt, fengende og interessant. Og for meg som arkivmenneske, er det flott å se hvordan arkivene våre kan være kilde til alskens informasjon om oss og våre forfedre, og ikke minst at dette blir dratt frem i beste sendetid på tv. Arkivene skal være vår felles hukommelse, både for nasjonen Norge, men også for oss

som enkeltmennesker. Ikke bare for underholdningens skyld, men mest av alt for å sikre ettersporbarhet og etterrettelighet. Og i Linn Skåbers tilfelle avdekket søk hos Riksarkivet nye, viktige og til tider opprørende opplysninger om hennes slektshistorie gjennom snirklete oppføringer i kirkebøker, kopi av håndskrevne domsavsigelser og andre godt bevarte gulnede papirdokumenter. Vi ser de fysiske sporene etter en av datidens arkivdannere, presten og hans hjelpere, men er vi sikre på de tilsvarende opplysningene i nåtidens samfunn blir like omsorgsfullt registrert i en database som deretter blir arkivert?

Det vi i Norsk Arkivråd engster oss for, er nemlig nettopp hvordan denne jakten inn i fortiden blir i fremtiden. Når våre etterkommere skal inn i Riksarkivet og finne ut hvem *de* er. Om 50 år. Eller 100. For da er det ikke lenger snirklete oppføringer i kirkebøker, kopi av håndskrevne domsavsigelser og andre godt bevarte gulnede papirdokumenter våre etterkommere skal lete i. De skal lete i alle mulige slags filer og hva nå andre digitale formater fremtiden vil bringe. Og at Arkiverket eller andre kommunale eller private arkivinstusjoner vil ha kontroll på bevaring av disse filene slik at de er lesbare og tilgjengelige i et 1000-årsperspektiv, er vi ikke så bekymret for. Norsk Arkivråds bekymring går på at filene, arkivene, vil være skrinne og mangelfulle, full av store hull av informasjon som aldri kom så langt, som aldri nådde arkivet, ikke ble arkivert. **Alt** det vi skaper av dokumenter i dag, skapes digitalt og veldig mye av dette forblir i ansattes e-postbokser, på smarttelefoner, på lokale filområder, på fellesområder, i spesifikke fagsystemer, osv.

Arkivmeldingen ble lagt frem i november og forventningene våre var høye. Desto større var skuffelsen etter første gjennomlesing. Arkivdanning er riktignok beskrevet, men så snart man beveger seg over på vyer og utfordringer, skinner det så klart igjennom at dannelsesperspektivet har gått tapt underveis og er totalt fraværende, det er kulturvern, arkivdepot og historie som er i høysetet. Og for oss i Norsk Arkivråd er det mistrøstig å konstatere at alle innspill vi har kommet med underveis, er totalt utelatt fra meldingen. Man skulle tro at et faglig engasjement for å sikre at landets første arkivmelding ville fremstå som en visjonær strategi for hele arkivsektoren, ville blitt satt pris på og ønsket velkommen. Ikke hoppet glatt over.

Hovedpunktene som Norsk Arkivråd kom med på Kulturdepartementets innspillkonferanse for snart to år siden og som vi har fulgt opp ved flere anledninger senere, var blant annet følgende to:

- 1) Norsk Arkivråd mener det er helt nødvendig at arkivdanning blir anerkjent som eget fagområde, skilt fra depot og derav kultur, og at dette også må komme til uttrykk gjennom den organisatoriske plasseringen fagfeltet får på nasjonalt nivå

Svar i meldingen: Dette sies det ingenting om. Som sagt blir arkivdanning beskrevet, men mangler fullstendig i vyer og tiltak.

- 2) Norsk Arkivråd mener det må utarbeides en nasjonal strategi for hvordan arkivdanningens utfordringer skal sikres og ivaretas, herunder utfordringer som dokumentfangst fra digitale medier.

Svar i meldingen: Hovedutfordringen for arkivsektoren, slik departementet ser det, er håndteringen av det digitalt skapte arkivmaterialet. Vi i Norsk Arkivråd er radikalt uenig. Hovedutfordringen er alt digitalt arkiv som nettopp *ikke* blir arkiv. Alt det som ikke havner i en journal, men som ligger i ansattes Outlook, på fellesområder og i databaser og systemer som brukes i de ulike virksomhetene rundt om. Og som aldri finner veien til arkivene.

Svinn til arkivene er en utbredt utfordring i alle offentlige virksomheter. Og det virker forunderlig at Kulturdepartementet allerede synes å ha glemt at en statsråd gikk av for et knapt år siden dels på grunn av manglende journalføring.

Dersom ingen tar tak i de utfordringene som vi har beskrevet i dette innlegget, at vi ikke sikrer bedre at det digitalt skapte havner i arkiv, blir det ikke stort å finne i magasinene på Riksarkivet om 100 år. Da hjelper det lite om det lille som er der, er vel bevart, i lesbare formater. Dessuten vil ikke offentlig forvaltning kunne bygge seg opp virksomhetsminner som kan hjelpe dem til å utføre sine oppdrag på en bedre måte og dessuten etterleve de lover og regler de er pålagt, ikke minst sikre offentlighetsprinsippet. Norsk Arkivråd håper så inderlig at Kulturkomiteen tar dette inn over seg.

Nå skal ikke jeg være den som hevder at alt var meget bedre før. Verden går fremover og den har blitt digital, men bransjen jeg jobber i, strever imidlertid fortsatt med å løse alle utfordringene som har kommet i kjølvannet av denne utviklingen. Og dette må tas på alvor av nasjonens beslutningstakere.

Vi i Norsk Arkivråd undrer oss over denne manglende forståelsen for at fremtiden må sikres gjennom det som skjer i dag.

Takk for oppmerksomheten!